

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษา เป็นพื้นฐานอันสำคัญยิ่งสำหรับความเจริญของสังคมและประเทศชาติ ในปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและวิทยาการก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดยั้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจะต้องตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวิทยาการทั้งในแง่ของระบบการศึกษาและหลักสูตร สำหรับประเทศไทยซึ่งถือว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนา การจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจึงมีความสำคัญ เพราะเป็นการจัดการศึกษาในระดับกลางสำหรับพัฒนากำลังคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อให้มีคุณภาพ อันจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ตลอดจนเทคโนโลยีของประเทศโดยมีส่วนร่วม จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 กล่าวว่า การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการความสนใจและความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจ และรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม (สำนักนายกรัฐมนตรี 2520: 8)

ในปัจจุบันการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทยทั้งหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 และมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้จัดดำเนินการมา 10 ปี และ 7 ปี ตามลำดับแต่การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรยังมีปัญหาอยู่มาก แม้จะใช้หลักสูตรมานานพอสมควรแล้วก็ตาม จากรายงานการติดตามประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้ง 2 ระดับของกรมสามัญศึกษา พบว่าโรงเรียนมีปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สภาพการปฏิบัติการสอนของครู-อาจารย์ภายในโรงเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน (กองแผนงาน 2528: 9 ก)

สิ่งหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาคุณภาพของครู ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอน ก็คือ การนิเทศการศึกษา เพราะการนิเทศการศึกษาช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษาบังเกิดความสำเร็จ ดังที่ กู๊ด (Good 1973: 574) กล่าวว่า การนิเทศเป็นความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการให้คำแนะนำแก่ครูหรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศศึกษาก่อให้เกิดความงอกงามในด้านวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครูในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ในปัจจุบันการนิเทศการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอและทำการนิเทศไม่ทั่วถึง ทำให้ไม่สามารถปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาไปสู่ระดับห้องเรียนได้ครบทุกโรงเรียน ดังนั้นจึงต้องอาศัยวิธีการนิเทศการศึกษาอีกแบบหนึ่ง คือ การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ซึ่ง กระทรวงศึกษาธิการ (2528: 49) ได้กำหนดเป้าหมายให้ระบบการนิเทศได้รับการปรับปรุง โดยเฉพาะการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีส่วนช่วยและพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นความพยายามอย่างหนึ่งในอันที่จะปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้ดีขึ้น เป็นการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชาและหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น (อาคม จันทสุนทร 2527: 25)

แต่จากแนวปฏิบัติจริงนั้น ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่มักจะไม่มีโอกาสได้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศการศึกษาในห้องเรียน เนื่องจากมีภารกิจต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นจึงได้อาศัยหัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชาซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบทางด้านวิชาการของโรงเรียนในสาขาวิชาต่าง ๆ ตลอดจนเป็นผู้ดูแลและใกล้ชิดกับครูผู้สอนในสาขาวิชาที่ตนรับผิดชอบมากที่สุด อีกทั้งคอยให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการปฏิบัติงานของครูภายในสาขาของครูดด้วย ซึ่ง ฉลอง บินทอง (2527: 12) ได้กล่าวถึงบทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาว่า สามารถที่จะทำหน้าที่นิเทศภายในได้อย่างเหมาะสมและตรงกับความต้องการของครูในหมวดวิชาเดียวกันมากขึ้น เพราะจะเป็นผู้รู้ปัญหาและความต้องการของครูในหมวดวิชาเดียวกันได้ดีที่สุด และจะเป็นผู้ที่ช่วยครู ในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงกับความต้องการได้

ประสงค์ สังขะไชย (2527: ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูเกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขต การศึกษา 4 ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดบุคลากรผู้ทำหน้าที่นิเทศ ที่มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะและความชำนาญ ในการนิเทศ ทำให้ครูไม่มีความศรัทธาต่อผู้นิเทศ

นิวัตร นาคะเวช (2528: จ) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารและ ครูเกี่ยวกับกิจกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ใน เขตการศึกษา 4 ในด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ ขาดวิทยากรและผู้เชี่ยวชาญ ขาดการนิเทศและติดตามผล

จากข้อความและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียนที่จะช่วยแก้ไขปัญหาคคุณภาพการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง จะอยู่ที่ผู้นิเทศ ซึ่งหัวหน้าหมวดวิชานับว่าเป็นผู้นิเทศที่มีบทบาทสำคัญต่อการนิเทศการศึกษาในระดับ ปฏิบัติเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้ที่รู้ปัญหาในหมวดวิชาของตนได้อย่างดี ดังนั้นถ้าหัวหน้าหมวด วิชาและครูรับรู้ตรงกันเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาแล้ว ก็จะส่งผลให้การ นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนตลอดจนภายในหมวดวิชาดำเนินไปด้วยดี เกิดการประสานสัมพันธ์ อันดี ไว้วางใจเชื่อใจและร่วมมือกัน

จากเหตุผลดังกล่าวประกอบกับยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษาในเรื่องนี้มาก่อน ผู้วิจัยจึงมีความ สนใจที่จะศึกษาเรื่อง บทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ตามการรับรู้ของตนเอง และของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลการวิจัยที่ได้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและส่งเสริมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมศึกษาให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษามบทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ตามการรับรู้ของตนเองและ ของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามหาภาคการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ตามการรับรู้ของตนเองและของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ในปีการศึกษา 2531

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามหาภาคการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ตามการรับรู้ของตนเองและของครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งจำแนกมหาภาคการนิเทศการศึกษาออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. ด้านหลักสูตร
2. ด้านการปฏิบัติการสอน
3. ด้านวัสดุอุปกรณ์การสอน
4. ด้านการประเมินผลการสอน
5. ด้านการพัฒนาบุคลากร

3. ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้การเลือกตัวแปรประชากรมีครบทุกประเภทของโรงเรียน จึงมีการกระจายตามขนาดของโรงเรียนเป็น 4 ขนาดคือ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก แต่จะไม่นำขนาดมาวิเคราะห์ข้อมูล

4. บทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชานี้ จะไม่แยกตามรายหมวดวิชา แต่จะศึกษามหาภาคการนิเทศการศึกษาที่หัวหน้าหมวดวิชาทุกคนควรจะต้องแสดงออกหรือปฏิบัติได้

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยจะเป็นข้อมูลให้หัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาได้พัฒนาบทบาทการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อกรมสามัญศึกษาในการปรับปรุงและส่งเสริมการนิเทศการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกตามตำแหน่งหน้าที่ที่บุคคลนั้นได้รับการแสดงออกนั้นย่อมผูกพันอยู่กับความคิดของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความคาดหวังของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น

การนิเทศการศึกษา หมายถึง การดำเนินงานที่เกิดจากความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนซึ่งกันและกันของผู้นิเทศ ซึ่งหมายถึงหัวหน้าหมวดวิชา กับครูในโรงเรียน เพื่อพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนของครู อันจะเป็นผลทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงสุดทางการเรียนของนักเรียน

บทบาทการนิเทศการศึกษา หมายถึง ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้นิเทศ ซึ่งหมายถึง หัวหน้าหมวดวิชา ในการนิเทศด้านหลักสูตร ด้านการปฏิบัติการสอน ด้านวัสดุอุปกรณ์ การสอน ด้านการประเมินผลการสอนและด้านการพัฒนาบุคลากร

หัวหน้าหมวดวิชา หมายถึง ผู้มีตำแหน่งหรือรักษาการในตำแหน่งหัวหน้าหมวดวิชา ที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

ครู หมายถึง ครูผู้รับการนิเทศการศึกษาจากผู้นิเทศ คือ หัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ในสังกัดของกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 2,500 คนขึ้นไป

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ตั้งแต่ 1,500 - 2,499 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน ตั้งแต่ 500 - 1,499 คน

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีจำนวนนักเรียน น้อยกว่า 500 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งวิธีดำเนินการออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เป็นการกำหนดกรอบความคิด โดยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยต่าง ๆ ในเรื่องบทบาทและงานของหัวหน้าหมวดวิชาที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ใน โรงเรียนมัธยมศึกษา และนำผลการวิเคราะห์ให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบและปรับปรุง แก้ไข

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการศึกษาบทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา โดย ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากกรอบความคิดที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เมื่อได้ผ่านการแนะนำและพิจารณา แก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้ว จึงนำเครื่องมือไปใช้ในการสำรวจข้อมูล ที่ต้องการศึกษาต่อไป

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

2.1 กลุ่มประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ หัวหน้าหมวดวิชาและครูในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกโรงเรียนออกเป็น 4 ขนาด คือ ขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก รวม 104 โรงเรียน จำนวน ประชากรที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชาและครูรวมทั้งสิ้น 14,631 คน โดยแยกเป็นหัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 1,560 คน และครู จำนวน 13,071 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างประชากร

จากกลุ่มประชากร นำมาหากกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) ได้กลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 83 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้า หมวดวิชา 318 คน และครู 388 คน รวมกลุ่มตัวอย่างประชากรผู้ให้ข้อมูลที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชา และครู จำนวนทั้งสิ้น 706 คน แล้วนำมาเทียบสัดส่วนตามจำนวนและขนาดของโรงเรียน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งประกอบด้วย แบบตรวจสอบและแบบปลายเปิด แบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้ใช้ถามหัวหน้าหมวดวิชาและครู โดยแบ่ง ออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ (Check list)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบ (Check list) และแบบปลายเปิด (Open-ended)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีหนังสือขอความร่วมมือในการขอแบบสอบถามเป็นหนังสือราชการออกจากกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา ไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างประชากร โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง และเก็บรวบรวมข้อมูลทางไปรษณีย์เป็นบางส่วน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 บทบาทการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านต่าง ๆ วิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

5.3 เสนอผลการวิเคราะห์ในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัยและลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและ
กลุ่มตัวอย่างประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล
และสถิติที่ใช้

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บรรณานุกรม

ภาคผนวก